

KURIKULUM NASTAVNOG PREDMETA PSIHOLOGIJA ZA GIMNAZIJE

A. SVRHA I OPIS PREDMETA

»Kad razumijem sebe, kako mislim, osjećam, promatram, donosim odluke, tada mogu bolje razumjeti druge, naše međusobne odnose, konflikte, suradnju. Sve to pomaže mi u mojem zdravom razvoju. Tada mogu ne samo razumjeti društvo u kojem živim, već biti aktivan član zajednice.« – Teodora Dubrović

Za zdrav, ispunjen i zadovoljan život iznimno je važno upoznati sama sebe. Razumjeti procese i čimbenike koji su u podlozi naše motivacije, emocija, učenja, percepcije, mišljenja te spoznati da imamo moć mijenjati ih, upravljati njima i usmjeravati ih kamo želimo, otvara nam perspektivu cjeloživotnog razvoja kao pozitivnih ljudskih bića koja njeguju skladne odnose s drugima i pridonose zajednici.

Psihologija je znanost o čovjeku, njegovim psihičkim procesima i ponašanju, zbog čega je neraskidivo povezana sa svim područjima ljudskoga života i djelovanja.

Predmet Psihologija, s jedne strane, učenicima omogućava da iz perspektive znanstveno utemeljenih spoznaja promotre i objasne ljudsko ponašanje u kontekstu isprepletenih bioloških, psiholoških i socijalnih čimbenika. Tako bolje razumiju sebe, druge i društvo u cjelini. S druge strane, povezivanjem znanstvene teorije s praktičnim primjerima potiče se primjena spoznaje u svakodnevnom životu. Razvijena društva politički se i gospodarski povezuju te zahtijevaju brzo stjecanje novoga znanja i kompetencija, toleranciju, prihvaćanje, suživot različitih ljudi i kultura, pri čemu valja očuvati osobni, nacionalni i kulturni identitet te sposobnost odupiranja predrasudama, pokušajima manipulacije različitih medija, agresivnog marketinga, pojedinaca ili grupa.

Stечena znanja i iskustva razvijaju kompetencije koje osnažuju osobni rast i razvoj te stvaraju podlogu za cjeloživotno učenje. Učeniku mogu pomoći u rješavanju različitih individualnih ili društvenih problema i osvijestiti važnost uporabe empirijskih podataka te kritičkog objašnjavanja psihičkih procesa i ponašanja pojedinaca i grupa. Suvremena psihologija kontinuirano se razvija kao znanost i isprepleće s različitim znanstvenim disciplinama.

Zbog područja kojim se bavi, predmet Psihologija prirodna je podloga za uvođenje sadržaja međupredmetnih tema, ponajprije Osobnog i socijalnog razvoja, Građanskog odgoja i Učiti kako učiti te je snažna potpora njihovoj provedbi.

Ne treba zanemariti da boljim uvidom u sebe i druge učenici lakše upravljaju svojim emocijama, motivacijom, učenjem i ponašanjem. Zbog toga su uspješniji u svojim aktivnostima, stječu pozitivnu sliku o sebi, što im olakšava odnose s učiteljima i kolegama. Tako se postiže sinergijski učinak cjelokupnog obrazovnog procesa – i na razini sadržaja i na razini odnosa.

Osim što je učenje i poučavanje psihologije u srednjoj školi korisno za mnoge studije i profesije kojima će se učenici baviti u budućnosti, i osobno je vrlo važno za svaku mladu osobu. Mnogima će stečeno znanje biti poticaj da i dalje u privatnom životu razvijaju psihologijsku pismenost koja povećava njihov kapacitet suočavanja s različitim zahtjevima suvremenoga života i to kako bi bili bolji roditelji, prijatelji, građani – zadovoljniji ljudi.

B. ODGOJNO-OBRAZOVNI CILJEVI UČENJA I POUČAVANJA

Učenici upoznaju teorijske pristupe i znanstvena istraživanja psihičkih procesa i ponašanja te različite čimbenike koji na njih djeluju. Sadržaji predmeta odabrani su radi razvoja temeljne psihologijske pismenosti koja uključuje primjenu stečenih psihologijskih znanja i vještina u svakodnevnom životu. Tako učenici bolje razumiju sebe i druge, lakše upravljaju svojim psihičkim procesima i ponašanjem, kritički razmišljaju i otporniji su na različite pokušaje manipulacije, uspješnije komuniciraju i rješavaju sukobe, grade skladnije odnose s drugima te donose odluke prema vlastitim moralnim načelima. U širem kontekstu te im spoznaje pomažu razumjeti ponašanje grupa i pojedinaca u grupi u različitim socijalnim situacijama te utjecaj socijalne okoline i kulture u oblikovanju njihovih vrijednosti, stavova i vjerovanja.

Nakon završetka učenja i poučavanja predmeta Psihologija učenici će moći:

primjenjivati znanstveno utemeljene spoznaje u objašnjavanju psihičkih procesa i ponašanja u kontekstu isprepletenih bioloških, fizikalnih, socijalnih i kulturnih čimbenika

zauzimati kritički stav prema društvenim pojavama i događajima na temelju poznavanja psihologijskih spoznaja i razumijevanja znanstvenoga pristupa

koristiti se mekim vještinama (komunikacijske i prezentacijske vještine, vještine kreativnog i kritičkoga mišljenja, vještine rada u timu...) u svakodnevnim situacijama

primjenjivati spoznaje iz psihologije u svakodnevnom životu kako bi poboljšali svoje funkcioniranje i odnose s drugim ljudima

aktivno sudjelovati u društvu i zauzimati se za humanističke i demokratske vrijednosti (etičnost, pravdu, toleranciju, nediskriminaciju...).

C. STRUKTURA – DOMENE PREDMETNOG KURIKULUMA

Temeljne domene kreirane su na način da razvijaju psihologijsku pismenost učenika. Polazeći od definicije psihologije kao znanosti koja istražuje ljudsko doživljavanje i ponašanje, predmet Psihologija tematski je podijeljen u tri domene koje su ključne za razvoj pojedinca u suvremenom svijetu: znanstvenoistraživački pristup, učenje o sebi i učenje o drugima, odnosno društvu. Predmet će, sažimajući znanstvenoistraživački pristup, krenuti od razumijevanja sebe prema

razumijevanju drugih i društva u cjelini. Razumijevanjem sebe i drugih lakše se upravlja vlastitim životom i odnosima s drugima.

Osnova psihologije kao znanosti njezine su istraživačke metode koje joj omogućuju proučavanje složenosti ljudskoga ponašanja na temelju objektivnih i pouzdanih nalaza utvrđenih u pomno planiranim istraživanjima. Njezin znanstveni okvir učenicima omogućuje učenje i razvoj znanstvenoistraživačkoga pristupa, razumijevanje, kritičko mišljenje te zaključivanje o sebi, drugima i društvu, što obuhvaća i preostale dvije domene.

U domeni Ja proučavaju se spoznajni, emocionalni i motivacijski procesi u njihovim mnogostrukim i uzajamnim vezama s različitim čimbenicima te individualne razlike. Tako se stječu znanja, vještine i kompetencije usmjerene na razumijevanje sama sebe i drugih te lakše upravljanje svojim ponašanjem. Te spoznaje povezuju se s temama iz područja ličnosti i razvojne psihologije.

U domeni Ja i drugi stječu se znanja, vještine i kompetencije usmjerene na odnose s drugima, što uključuje komunikaciju, oblikovanje dojmova, utjecaje grupe, stereotipe, predrasude, stavove te sukobe i prosocijalno ponašanje. Temeljni ishodi učenja tih triju domena povezani su ne samo s temeljima psihologijske pismenosti i razumijevanja psihičkih procesa i stanja nego i s istraživanjem, primjenom i prijenosom tog razumijevanja na konkretne životne situacije te povezivanjem s njima. Tako stečeno znanje omogućuje djelotvornu primjenu psiholoških znanja u svakodnevnom životu tijekom rješavanja različitih problema i podizanja razine kvalitete života.

DOMENA A – ZNANSTVENOISTRAŽIVAČKI PRISTUP

Temelj znanstvene psihologije jest njezin empirijski pristup koji počiva na primjeni znanstvenoistraživačkih metoda. Stoga se objašnjenje psihičkih procesa i ponašanja zasniva na znanstvenim spoznajama, a one razlikuju psihologiju od raznih pseudopsiholoških teorija i laičkih tumačenja psiholoških fenomena.

Različitim aktivnostima u odgojno-obrazovnom procesu vrlo je važno učenike usmjeravati na razlikovanje objektivnih činitelja od subjektivnih interpretacija jer je to temelj za razumijevanja sadržaja u ostalim domenama.

Upoznavanjem učenika s metodama znanstvenog istraživanja učenici se potiču na znanstveno razmišljanje. Ono je usmjereno na traženje dokaza, otkrivanje zakonitosti pojava, opreznost u generalizacijama, otvorenost prema preispitivanju dokaza, ali i na kritičko promišljanje raznih znanstvenih psihologijskih i pseudoznanstvenih teorija i spekulacija te etičkih pitanja u istraživanju. Tako se postavlja temelj kritičkog mišljenja kao jedne od najvažnijih vještina koje će učenici primjenjivati u različitim područjima svakodnevnoga života. Razumijevanje znanstvenoistraživačkoga pristupa, njegova dosega i ograničenja olakšava tumačenje i primjenu sadržaja ostalih domena.

DOMENA B – JA

Poznavanje sama sebe, to jest uvid u vlastito ponašanje i doživljavanje, temelj je uspješna upravljanja vlastitim životom, boljih odnosa s drugima i suočavanja s različitim životnim izazovima. Važnu ulogu u tome ima znanje iz opće psihologije o temeljnim psihičkim procesima, individualnim razlikama u inteligenciji, razvoju ličnosti i formiranju identiteta u adolescenciji.

Proučavajući percepciju, učenje i pamćenje, učenici stječu znanja o načinu na koji konstruiraju i tumače informacije o svijetu oko sebe, stvaraju iskustva te oblikuju svoje ponašanje. To znanje primjenjivat će i u trećoj domeni za bolje razumijevanje svojih odnosa s drugim ljudima i za ponašanje u grupi. Znati upravljati vlastitim emocijama i motivacijom vrlo je važno za vođenje kvalitetna života. U poglavlju o inteligenciji uči se o individualnim razlikama te povezanosti različitih vrsta inteligencije s uspjehom u različitim područjima života.

U 70-satnom kurikulumu obrađuju se teme iz psihologije ličnosti i razvojne psihologije te se proširuju neke teme iz razvojnog kurikula.

DOMENA C – JA I DRUGI

U ovoj domeni spoznaje iz prvih dviju domena povezuju se i primjenjuju za razumijevanje i tumačenje ponašanja pojedinca u grupi te ponašanje grupa. Znanje, vještine i stavove koje učenik razvija iz područja kognitivne psihologije, emocija i motivacije imaju važnu transfernu vrijednost u shvaćanju socijalne percepcije kao polazne točke razvoja kompetencija potrebnih za uspostavljanje socijalnih odnosa i upravljanje njima.

Razumijevanjem međusobnog utjecaja stereotipa, stavova i predrasuda s jedne strane te percepcije, pamćenja i ponašanja s druge strane, učenici su potaknuti da probleme, socijalne situacije i društvene pojave promatraju iz različitih perspektiva o kojima će kritički promišljati. Istodobno uviđaju posljedice svojeg i tuđega ponašanja u čijoj su podlozi različite emocije i motivi. To je preduvjet za preuzimanje odgovornosti za vlastito ponašanje i građenje odnosa s drugima koji su zasnovani na ravnopravnom dostojanstvu, na poštovanju bez obzira na različitost mišljenja, kulturnoga, spolnog ili rasnog identiteta.

Razmatrajući socijalne utjecaje u različitim životnim situacijama, učenici razvijaju kritičko mišljenje i druge vještine koje im pomažu oduprijeti se pritiscima grupe te manipulacijama medija i drugih subjekata.

D. ODGOJNO-OBRAZOVNI ISHODI, SADRŽAJI I RAZINE USVOJENOSTI PO DOMENAMA

U 35-satnome kurikulumu uče se i poučavaju cjeline Znanstvenoistraživački pristup u psihologiji, Percepcija, Pamćenje, Učenje, Emocije i motivacija, Inteligencija te odabrane teme iz Socijalne psihologije (socijalna percepcija, socijalni utjecaj).

U 70-satnome kurikulumu proširuju se cjeline Znanstveno-istraživački pristup u psihologiji (sadržaj: kritički osvrt na pojedina psihologijska istraživanja te provođenje jednostavnog psihologijskog istraživanja / projekta) i Socijalna psihologija

(sadržaj: prosocijalno ponašanje, socijalna i emocionalna inteligencija te sukobi među grupama). Dodatne cjeline su: Psihologija ličnosti i Razvojna psihologija. Nastavnici dodatno mogu proširiti neke teme iz jezgrovnog kurikuluma prema interesima učenika.

Za svaki odgojno-obrazovni ishod određen je pokazatelj razine usvojenosti (ostvarenosti) odgojno-obrazovnih ishoda »dobar« koja služi kao okvir za procjenu ostvarenosti i razumijevanja dubine i širine pojedinoga ishoda na kraju razreda. Odgojno-obrazovni ishodi, razrada ishoda te razina ostvarenosti »dobar« određenoga odgojno-obrazovnog ishoda na kraju razreda nalaze se u predmetnom kurikulumu, a ostale razine ostvarenosti odgojno-obrazovnog ishoda navode se u metodičkim priručnicima predmetnog kurikuluma.

Oznake ishoda u predmetnome kurikulumu opisuju na koji se predmet odnosi (PS) i iz koje su domene (A, B ili C). Druga se brojka odnosi na redoslijed ishoda unutar domene.

Odgojno-obrazovni ishodi za 35-satni kurikulum

Domena A – znanstvenoistraživački pristup		
odgojno-obrazovni ishodi	razrada ishoda	odgojno-obrazovni ishodi na razini usvojenosti »dobar« na kraju razreda
PS A.1. Učenik interpretira psihologiju kao istraživačku i primijenjenu znanost (ostvaruje se u svim domenama).	Učenik 1. objašnjava predmet istraživanja psihologije 2. uspoređuje osnovna obilježja metoda istraživanja u psihologiji i objašnjava jednostavni koncept istraživanja 3. kritički se osvrće na znanstvena i neznanstvena tumačenja ponašanja i doživljavanja 4. opisuje različita područja rada psihologa (klinički, organizacijski, školski, socijalni, razvojni...) i važnost psihologije za pojedinca i zajednicu.	Učenik opisuje predmet istraživanja psihologije i navodi primjere opisuje važnost metoda istraživanja za psihologiju opisuje razlike između znanstvenog i neznanstvenog tumačenja ponašanja i doživljavanja navodi područja rada psihologa i prepoznaje koristi koje pojedinac i društvo imaju od psihologije.
Sadržaj za ostvarivanje odgojno-obrazovnih ishoda: – definirati predmet psihologije kao istraživačku i primijenjenu znanost koja pomaže u boljem razumijevanju sebe, drugih i društva u cjelini – osnovne metode istraživanja psihologije i njihova temeljna obilježja na osnovu kojih se može objasniti koncept jednostavnog istraživanja – koncept znanstvene interpretacije i razumijevanja ponašanja i doživljavanja – razlika između znanstvenog i neznanstvenog pristupa ponašanju i doživljavanju – obilježja kritičkog mišljenja prilikom evaluacije različitih izvora koji objašnjavaju ponašanje i doživljavanje pojedinca – glavna područja psihologije te dobrobit koju pojedinac i društvo ostvaruju djelovanjem i radom psihologa.		
Preporuke za ostvarivanje odgojno-obrazovnih ishoda: – kombinacija različitih odgojno-obrazovnih oblika i metoda rada: – frontalnim oblikom rada, uz primjenu suvremenih didaktičkih materijala, prenijeti osnovna znanja o psihologiji kao teorijskoj i primijenjenoj znanosti, povezati je s temeljima etičkog postupanja u istraživanjima, znanstvenim tumačenjem ponašanja i doživljavanja nasuprot neznanstvenom te zaokružiti s primjenom znanstvenih spoznaja u svakodnevnom životu ljudi – razgovorima i raspravama te individualnim i grupnim radovima učenika osnažiti poveznicu iskustvenog učenja i učioničkog tipa usvajanja sadržaja s aktivnostima u kojima prepoznaju psihologiju kao znanost i njenu primjenu u različitim aspektima ljudskog života – raspravama i radionicama poticati razvoj kritičkog mišljenja koje osnažuje zaključivanje o uzrocima i posljedicama, znanje o istraživačkim metodama, sposobnost kritičke analize argumenata, a potiče preispitivanje i skeptičnost prema objašnjenjima i zaključcima različitih izvora koji se bave psihološkim pojavama – suradničkim učenjem razvijati vještine rada u timu i uvažavanja različitosti kolega – diskutirati o mogućnostima i ograničenjima psihologije kao znanosti i njene primjene u svakodnevnom životu, perspektivi u budućnosti te interdisciplinarnosti i transdisciplinarnosti njezina područja – pozvati goste predavače koji će prikazati svoj rad u različitim područjima: psiholog kao znanstvenik, školski psiholog, klinički psiholog, organizacijski psiholog, psiholog-psihoterapeut itd.		

Odgojno-obrazovni ishodi za prošireni kurikulum

Domena A – znanstvenoistraživački pristup

odgojno-obrazovni ishodi	razrada ishoda	odgojno-obrazovni ishodi na razini usvojenosti »dobar« na kraju razreda
PS A.1. (prošireni ishod) Učenik interpretira psihologiju kao istraživačku i primijenjenu znanost (ostvaruje se u svim domenama).	Učenik 1. se kritički osvrće na pojedina psihologijska istraživanja 2. osmišljava, provodi i izlaže rezultate jednostavnog psihologijskog istraživanja / projekta (može se provesti u timu).	Učenik objašnjava najvažnija etička načela u istraživanjima, razlikuje rezultate istraživanja od njihovih interpretacija i primjenjuje rezultate istraživanja na svakodnevne životne situacije uz učiteljevu potporu osmišljava problem, navodi hipotezu, određuje metodu i jednostavan nacrt psihologijskog istraživanja (projekta).
Sadržaj za ostvarivanje odgojno-obrazovnih ishoda: – kritičke perspektive u odnosu na psihologijska istraživanja – osnova planiranja, provedbe i izlaganja jednostavnog psihologijskog istraživanja.		
Preporuke za ostvarivanje odgojno-obrazovnih ishoda: – kombinacija različitih odgojno-obrazovnih oblika i metoda rada: – razgovorom, raspravama i suradničkim učenjem zaključiti kako znanje i primjena nekih elemenata znanstvenog pristupa u svakodnevnom životu omogućuju objektivnije sagledavanje psiholoških pojava i kritičko vrednovanje različitih izvora koji ih tumače – individualnim i grupnim radom na satu ili putem domaćih zadaća analizirati neki neznanstveni izvor (horoskop, astrologiju, parapsihologiju) koji tumači određene psihološke pojave – na temelju analize nekog eksperimenta (npr. Mali Albert) diskutirati o etičkim načelima koja se trebaju poštovati u psihologijskim istraživanjima – projektni zadatak: kreirati plan, provedbu i izlaganje jednostavnog psihologijskog istraživanja.		

Odgojno-obrazovni ishodi za 35-satni kurikulum

Domena B – ja		
odgojno-obrazovni ishodi	razrada ishoda	odgojno-obrazovni ishodi na razini usvojenosti »dobar« na kraju razreda
PS B.1. Učenik objašnjava kako kognitivni procesi, motivacija i emocije (u dinamičnom odnosu) upravljaju ponašanjem i primjenjuje znanja o tome na različite životne situacije.	Učenik 1. objašnjava osnovna načela odvijanja percepcije i utjecaj različitih (fizioloških, socijalnih, kulturalnih i subjektivnih) čimbenika na percepciju (ostvaruje se i u ishodu C1) 2. objašnjava proces i vrste pamćenja te uzroke zaboravljanja 3. raspravlja o strategijama poboljšavanja pamćenja na temelju rezultata istraživanja i vlastitog iskustva 4. objašnjava osnovna načela metoda učenja i ponašanja te raspravlja o primjeni metoda učenja u raznim praktičnim područjima 5. objašnjava vrste i sastavnice emocija te čimbenike koji na njih utječu na primjerima iz svakodnevnog života 6. objašnjava vrste motiva i motivacije i njihovu povezanost s različitim ponašanjima 7. objašnjava međudjelovanje motivacije, emocija, kognitivnih procesa i ponašanja te primjenjuje znanja u lakšem nošenju s emocijama te samoregulaciji motivacije i ponašanja.	Učenik opisuje utjecaj različitih čimbenika na percepciju na primjerima iz svakodnevnog života objašnjava proces pamćenja i uzroke zaboravljanja te navodi neke svoje učinkovite i neučinkovite strategije pamćenja primjenjuje osnovna načela metoda učenja na jednostavnim primjerima opisuje vrste emocija i objašnjava na primjerima međusobnu povezanost sastavnica emocija objašnjava vrste motiva i motivacije na primjerima iz vlastitog života i višestruku povezanost motivacije i ponašanja opisuje međusobnu povezanost psihičkih procesa i njihov utjecaj na ponašanje opisuje različite načine lakšeg nošenja s emocijama te samoregulacije motivacije i ponašanja na primjerima.

Sadržaj za ostvarivanje odgojno-obrazovnih ishoda:

- osnovna načela percepcije i interakcija različitih čimbenika koji na nju utječu (ostvaruje se i u ishodu C1)
- proces i vrste pamćenja, uzroci zaboravljanja, strategije za poboljšanje pamćenja na temelju rezultata istraživanja i vlastitog iskustva
- osnovne metode učenja i njihova primjena u različitim praktičnim područjima
- vrste i sastavnice emocija i interakcija različitih čimbenika koji na njih utječu
- vrste motiva i motivacije, interakcija različitih čimbenika koji na njih utječu, povezanost motivacije i ponašanja
- interakcija kognitivnih procesa, motivacije, emocija i ponašanja te primjena znanja u samoregulaciji emocija, motivacije i ponašanja.

Preporuke za ostvarivanje odgojno-obrazovnih ishoda:

- kombinacija različitih odgojno-obrazovnih oblika i metoda rada:
 - frontalnim oblikom rada, uz primjenu suvremenih didaktičkih materijala,
- prenijeti osnovna znanja o temeljnim konceptima iz ove domene: percepciji, pamćenju, emocijama i motivaciji, njihovu međudnosu te složenosti ljudskog doživljavanja i ponašanja s obzirom na različite učinke niza čimbenika koji ih determiniraju
- razgovorom, raspravama i suradničkim učenjem te demonstracijama osnažiti poveznicu iskustvenog učenja i učioničkog tipa usvajanja sadržaja
 - osmišljavanjem aktivnosti u kojima učenici prepoznaju različite emocije i vrste motiva, kao i njihove determinante (npr. koristeći primjere iz literature i/ili iz vlastitog života)
 - raspravama i radionicama poticati razvoj kreativnog mišljenja u razvijanju efikasnih strategija samoregulacije emocija, motivacije te u domeni efikasne primjene metoda pamćenja i učenja
 - suradničkim učenjem razvijati vještine rada u timu i uvažavanja različitosti kolega – demonstrirati automatsko odvijanje percepcije Stroop testom
 - demonstrirati perceptivne varke
 - pogledati video isječak s YouTubea o pamćenju i zaboravljanju
 - provesti vježbu kojom će se ispitati efikasnost pamćenja s obzirom na različitu uputu za pamćenje sadržaja
 - pogledati video isječak s YouTubea: Inside – out (Izvrnuto – obrnuto) o emocijama
 - organizirati terensku nastavu.

PS B.2.

Učenik raspravlja o individualnim razlikama među ljudima.

Učenik

1. objašnjava pojam, raspodjelu i razlike u inteligenciji (s obzirom na vrstu, dob, spol, grupnu pripadnost i sl.)
2. uspoređuje razvoj fluidne i kristalizirane inteligencije
3. raspravlja o utjecaju bioloških, okolinskih i kulturalnih čimbenika na inteligenciju
4. raspravlja o ulozi različitih vrsta inteligencije u uspjehu u različitim područjima života.

Učenik

objašnjava raspodjelu inteligencije i razlike u inteligenciji
opisuje fluidnu i kristaliziranu inteligenciju i utjecaj različitih čimbenika na njen razvoj, opisuje kako može djelovati na neke čimbenike.

Sadržaj za ostvarivanje odgojno-obrazovnih ishoda:

- pojam i faktori inteligencije, povezivanje pojedinih faktora s izborom zanimanja, akademskim i poslovnim uspjehom
- udio i interakcija okolinskih i genetskih čimbenika u razvoju inteligencije
- razvoj fluidne i kristalizirane inteligencije, povezanost rješavanja različitih vrsta problema i razvoja kristalizirane inteligencije
- mjerenje inteligencije i raspodjela u populaciji te razlikovanje mentalne dobi kao stupnja intelektualnog razvoja od kvocijenta inteligencije
- razlike u inteligenciji i moguće manipulacije podacima.

Preporuke za ostvarivanje odgojno-obrazovnih ishoda:

- razgovor i rasprava o značajkama osobe prosječne inteligencije s ciljem da učenici prepoznaju pogreške u svojim i tuđim implicitnim teorijama inteligencije
 - osmisli vježbu u kojoj će učenici specifičnim faktorima inteligencije pridružiti određene tipove zadataka i zanimanja
 - učenici u grupama uspoređuju razlike između obilježja testova inteligencije i različitih testova, pitalica, problemskih zadataka koje susreću u tiskovinama ili na internetu
 - rasprava o mogućnostima zapošljavanja i integraciji osoba s intelektualnim teškoćama te načinima suzbijanja diskriminacije
- proučavanje znanstvenog članka o inteligenciji, rasprava u maloj grupi, izrada i prezentiranje plakata o utjecaju genetskih i

okolinskih čimbenika na inteligenciju te osmišljavanje različitih načina kojima se može utjecati na njen razvoj – diskusija o razlikama u inteligenciji s obzirom na spol – rasprava ili grupni rad koji će povezati čimbenike koji utječu na kristaliziranu inteligenciju i moguće manipulacije u mjerenju grupnih razlika (npr. među rasama, narodima, kulturama) – debata o tome što znači razlika od 5 jedinica IQ-a između dviju grupa.		
PS B.3. Učenik raspravlja o različitim aspektima adolescencije.	Učenik 1. raspravlja o bitnim značajkama adolescencije 2. Raspravlja o oblikovanju identiteta u adolescenciji, pojmu o sebi i stvaranju pozitivne slike o sebi.	Učenik objašnjava značajke adolescencije na primjerima iz vlastitog života objašnjava formiranje identiteta u adolescenciji i razvoj pojma o sebi objašnjava samopoštova-nje i samopouzdanje na primjerima iz vlastitog života te raspravlja o važnosti pozitivne slike o sebi.
Sadržaj za ostvarivanje odgojno-obrazovnih ishoda: – značajke adolescencije (fizičke, kognitivne, emocionalne i socijalne) – formiranje identiteta i važnost uspješnog rješavanja krize identiteta – samopoštovanje i samopouzdanje kao važan čimbenik prevencije rizičnog ponašanja.		
Preporuke za ostvarivanje odgojno-obrazovnih ishoda: – učenici prepoznaju svoje značajke tipične za adolescenciju, uspoređuju ih sa znanstvenim podacima te ih prezentiraju i diskutiraju o njima – analiziraju pojam o sebi (»Tko sam ja?«, »Kakav želim biti?«, »Kako me vide drugi?«) te raspravljaju o načinu i važnosti formiranja identiteta – u malim grupama osmisliti pozitivne i negativne utjecaje na uspješno rješavanje krize identiteta i prezentirati ostalima – potaknuti kritičko promišljanje o rješavanju krize identiteta na temelju neke teorije o formiranju identiteta – poticati raspravu i na temelju znanstvenih činjenica zaključiti o povezanosti uspješnog razvoja identiteta te samopoštovanja i samopouzdanja u adolescenciji, a time i sklonosti rizičnim ponašanjima – u grupi osmisliti primjere utjecaja niskog samopoštovanja i samopouzdanja na različita rizična ponašanja – učenici navode primjere rizičnih situacija i uspoređuju ponašanja adolescenta koji ima razvijeno samopoštovanje i uspješno razvija svoj identitet s ponašanjem adolescenta s nižim samopoštovanjem i jačom krizom identiteta (primjere rizičnih situacija može osmisliti i nastavnik) – analizirati primjere likova iz književnih djela i diskutirati o uspješno ili neuspješno riješenoj krizi identiteta te osmisliti i komentirati alternativna ponašanja – prikazati i isječke iz filmova i na temelju njih diskutirati o različitim aspektima adolescencije i problemima koji se pojavljuju.		

Odgojno-obrazovni ishodi za prošireni kurikulum

Domena B – ja		
odgojno-obrazovni ishodi	razrada ishoda	odgojno-obrazovni ishodi na razini usvojenosti »dobar« na kraju razreda
PS B.1. (prošireni ishod) Učenik objašnjava kako kognitivni procesi, motivacija i emocije u dinamičnom odnosu upravljaju ponašanjem i primjenjuje znanja na različite životne situacije.	Učenik 1. objašnjava pojam stresa i frustracije, njihovu fiziološku osnovu i uzroke njihova nastanka 2. raspravlja o različitim načinima nošenja sa stresom/frustracijom.	Učenik objašnjava ulogu procjene situacije na doživljaj stresa/frustracije i učinak na zdravlje i ponašanje prepoznaje svoje neučinkovite strategije nošenja sa stresom/frustracijom, a primjenjuje nekoliko učinkovitih strategija.
Sadržaj za ostvarivanje odgojno-obrazovnih ishoda: – stres i čimbenici o kojima ovisi osobni doživljaj i intenzitet stresa – uloga kognitivne procjene situacije i procjene osobnih resursa u doživljaju stresa – frustracija kao oblik stresa – simptomi (znakovi) stresa		

– učinkovite i neučinkovite strategije nošenja sa stresom i frustracijom; obrambeni mehanizmi ličnosti.

Preporuke za ostvarivanje odgojno-obrazovnih ishoda:

- različitim aktivnostima (vježbe, razgovor, diskusija...) sintetizirati znanja iz poddomene B1 (sastavnice emocija, međuodnos kognitivnih procesa, emocionalnih doživljaja i motivacije) te ih primijeniti na konkretne stresne i frustrirajuće situacije
- potaknuti učenike (domaće zadaće, rad u paru i sl.) na prepoznavanje vlastitih simptoma stresa, identificiranje dominantnih kategorija simptoma te razlikovanje prilagođenih i neprilagođenog ponašanja
- demonstracija vježbe disanja koju mogu koristiti za ublažavanje fizioloških simptoma u stresnim situacijama
- u malim grupama vježbati prepoznavanje obrambenih mehanizama na primjerima
- kreirati funkcionalne strategije suočavanja sa stresom u konkretnim životnim situacijama (navesti primjere), prodiskutirati ih u razredu, odabrati najbolje i najprimjenjivije, napraviti plakat koji će se postaviti u učionici ili na školskom panou
- prezentacije o povezanosti stresa i zdravlja.

PS B. 2. (prošireni ishod)

Učenik raspravlja o individualnim razlikama među ljudima.

Učenik

- 1 uspoređuje različite teorijske pristupe ličnosti (psihoanalitički, humanistički, bihevioralno-kognitivni, teorije crta ličnosti i dr.)
2. opisuje tehnike za ispitivanje ličnosti i njihovu praktičnu primjenu
3. opisuje psihičke probleme i osnovne psihičke poremećaje te objašnjava vrste tretmana
4. objašnjava važnost destigmatizacije, tolerantnog odnosa prema psihičkim bolesnicima
5. raspravlja o čimbenicima koji doprinose očuvanju mentalnog zdravlja i načinima ostvarivanja psihičke dobrobiti.

Učenik

- objašnjava osnovne postavke različitih pristupa ličnosti
- opisuje svrhu (praktičnu primjenu) ispitivanja ličnosti
- opisuje simptome psihičkih poremećaja i načine tretmana
- objašnjava utjecaj psihičke bolesti na različite aspekte života pojedinca i obitelji te navodi primjere destigmatizacije i razvijanja tolerantnog odnosa prema njima
- navodi primjere različitih načina očuvanja mentalnog zdravlja i ostvarivanja dobrobiti pojedinca.

Sadržaj za ostvarivanje odgojno-obrazovnih ishoda:

- glavne teorije ličnosti
- svrha ispitivanja ličnosti i tehnike ispitivanja ličnosti
- osnovne kategorije psihičkih poremećaja (DSM-V ili MKB-10) i oblici tretmana i terapija
- važnost destigmatiziranja psihičkih bolesti, brige za vlastito mentalno zdravlje i traženja adekvatnog oblika pomoći
- čimbenici koji utječu na psihološku dobrobit i doprinose očuvanju mentalnog zdravlja.

Preporuke za ostvarivanje odgojno-obrazovnih ishoda:

- metodom usmjerenog razgovora raspraviti o stavovima i iskustvima učenika s psihički bolesnim osobama
- organizirati raspravu o razlozima stigmatizacije psihičkih oboljenja i potkrepljivati razloge za destigmatizaciju
- diskusija na temu »zašto se ljudi srame potražiti pomoć za psihičke poteškoće ili bolesti« i posljedicama takvog ponašanja
- istraživanje učenika o tretiranju psihičkih bolesnika u njihovoj okolini, načinima pomoći i liječenja
- organizirati predavanje stručnjaka za mentalno zdravlje (liječnika ili psihologa)
- koristiti različite video isječke (iz dokumentarnih i igranih filmova) u kojima su prikazani različiti psihički poremećaji
- učenici mogu samostalno odabrati igrani film koji prikazuje osobu s određenom psihičkom bolešću, napisati seminarski rad u kojem će usporediti prikaz bolesti u filmu sa stvarnim simptomima tog oboljenja te se kritički osvrnuti na film
- primijeniti neke od tehnika ispitivanja ličnosti kako bi ih učenici kroz vlastito iskustvo upoznali i raspravili o njihovoj svrsi (npr. simulacija intervjua za posao i sl.)
- osmisliti vježbe i aktivnosti koje demonstriraju različite načine ostvarivanja vlastite psihološke dobrobiti
- osmisliti individualni plan za ostvarivanje vlastite psihološke dobrobiti
- u grupi osmisliti i izraditi plakate, letke, info-grafike ili aktivnosti kojima informiraju kolege u školi ili širu javnost o načinima ostvarivanja vlastite psihološke dobrobiti (npr. napraviti projekt u Tjednu psihologije).

PS B.4. (prošireni ishod)

Učenik uspoređuje razvoj pojedinca tijekom životnog ciklusa.

Učenik

1. objašnjava ulogu nasljednih i okolinskih čimbenika u razvoju pojedinca na primjerima

Učenik

- opisuje glavne čimbenike razvoja
- opisuje obilježja kognitivnog, emocionalnog, socijalnog razvoja pojedinca i prepoznaje ih

	2. uspoređuje kognitivni, emocionalni, socijalni razvoj pojedinca na primjerima iz svakodnevnog života 3. uspoređuje stilove roditeljstva i primjenjuje načela teorija učenja u objašnjavanju odgojnih postupaka prema djeci.	na zadanim primjerima prepoznaje uspješne roditeljske postupke i povezuje ih s primjenom odgojnih postupaka prema načelima teorija učenja.
--	--	--

Sadržaj za ostvarivanje odgojno-obrazovnih ishoda:

- utjecaj nasljednih okolinskih čimbenika na razvoj pojedinca i njihova interakcija
- glavna obilježja kognitivnog, emocionalnog, socijalnog i moralnog razvoja pojedinca tijekom različitih faza životnog ciklusa
- stilovi roditeljstva i njihov utjecaj na ponašanje djece
- primjena načela teorija učenja u odgoju.

Preporuke za ostvarivanje odgojno-obrazovnih ishoda:

- video isječci s YouTubea ili dokumentarne emisije (BBC: The Human Body, Countdown to Life – The Extraordinary Making of You, The Secret World of Babies, Child of our time; Netflix: The Beginning of Life) koje obrađuju temu ljudskog razvoja
- diskusija s temom nasljeđa nasuprot okolini te samostalni rad koji će učenike potaknuti na istraživanje sebe i vlastitog razvoja
- usporedba vlastitog razvoja s prosječnim razvojem pojedinca i izrada vlastite razvojne mape uz obilježavanje najvažnijih miljoaka
- pronaći primjere stilova roditeljstva iz književnosti, medija, popularnih serija ili filma te usporediti utjecaj stila roditeljstva na razvoj likova
- izrada plana za učenje ili podučavanje djeteta određenim ponašanjima (npr. poticanje primjerenog ponašanja, pisanje zadaće...) koristeći načela teorija učenja
- izrada plakata o pojedinim razvojnim fazama
- odabrati osobe iz okoline različitog uzrasta i primijeniti istraživačku metodu opažanja u prirodnim uvjetima te izvijestiti (usmeno ili pisano) podudara li se njihovo ponašanje s ključnim obilježjima ponašanja u njihovoj razvojnoj fazi
- primijeniti metodu intervjua s osobama iz svoje okoline (rodbina, prijatelji, učitelji...), a koje se nalaze u različitim razvojnim razdobljima kako bi uočili zajedničke karakteristike skupina.

Odgojno-obrazovni ishodi za 35-satni kurikulum

Domena C – ja i drugi		
Odgojno-obrazovni ishodi	razrada ishoda	odgojno-obrazovni ishodi na razini usvojenosti »dobar« na kraju razreda
PS C.1. Učenik raspravlja o različitim čimbenicima koji utječu na odnose pojedinca i drugih.	Učenik 1. opisuje socijalnu percepciju (neverbalnu komunikaciju, oblikovanje dojma, proces atribucije) i objašnjava njenu ulogu u ponašanju prema drugim osobama na primjerima iz svakodnevnog života 2. opisuje nastanak stereotipa i predrasuda, objašnjava njihov utjecaj na selektivnost percepcije, pamćenja, rasuđivanja i emocije te raspravlja o njihovom povratnom efektu koji doprinosi otpornosti na mijenjanje stereotipa i predrasuda i efektu samoispunjavajućeg proročanstva 3. raspravlja kako može utjecati na smanjenje stereotipa i predrasuda u vlastitom životu.	Učenik opisuje učinak socijalne percepcije, stereotipa i predrasuda na ponašanje prema drugima opisuje kako selektivnost percepcije, pamćenja, rasuđivanja i emocija pojačavaju naše stereotipe i predrasude koji povratno djeluju na naše kognitivne procese i emocije objašnjava učinak samoispunjavajućeg proročanstva na primjerima iz svakodnevnog života.
Sadržaj za ostvarivanje odgojno-obrazovnih ishoda:		
– proces socijalne percepcije i čimbenici koji na njega utječu (prošlo iskustvo, vrijednosti, emocije, motivacija, neverbalna komunikacija) – odnos verbalne i neverbalne komunikacije – utjecaj socijalne percepcije na odnose i ponašanje prema drugima – proces stvaranja dojmova na temelju implicitnih teorija ličnosti, halo-efekta, samoispunjavajućeg proročanstva i procesa atribucije		

- interakcija bioloških, psiholoških i socijalnih čimbenika koji utječu na ponašanje pojedinca i grupa te formiranje stavova, predrasuda, diskriminacije
- razlika između preferencije vlastite grupe i diskriminacije
- čimbenici koji čine stereotipe, predrasude i implicitne teorije ličnosti otpornima na promjenu
- utjecaj medija na formiranje, poticanje i održavanje stereotipa, predrasuda i diskriminacije
- pristupi u smanjivanju stereotipa, predrasuda i diskriminacije.

Preporuke za ostvarivanje odgojno-obrazovnih ishoda:

- koristiti što više različitih aktivnosti (samostalni rad, rad u grupi, metoda razgovora, eksperimenti, iskustvene radionice, rješavanje upitnika...)
- prikazati video isječke iz igranih filmova ili, u dogovoru s profesorima hrvatskog jezika i književnosti, odabrati književna djela koja su učenici obrađivali pa diskutirati o razlozima ponašanja likova u kontekstu fundamentalne atribucijske pogreške (odrediti odlučuju li se učenici za vanjske ili unutrašnje uzroke ponašanja)
- demonstrirati utjecaj neverbalne komunikacije na socijalnu percepciju
- analizirati različite izvore (reklame, novine, filmove, serije, emisije...) u kojima se javljaju stereotipi i predrasude te raspravljati o razlozima njihova nastanka i otpornosti na mijenjanje
- učenici istražuju primjere spolnih, dobrih, rasnih, vjerskih stereotipa i predrasuda u svakodnevnom okruženju ili u širem društveno-povijesnom kontekstu te naprave prezentaciju, plakat, film...
- učenici rade listu stereotipa i predrasuda kojima su bili izloženi oni sami ili njihovi bližnji, ali i koje sami imaju prema drugima te izrađuju preporuke kako ih smanjiti
- demonstrirati kako se nositi s predrasudama kroz igranje uloga
- koristiti on-line izvore (npr. www.socialpsychology.org; www.spsp.org, <http://jfmueeller.faculty.noctrl.edu/crow/>)

PS C.2. Učenik raspravlja o različitim vrstama socijalnih utjecaja na ponašanje pojedinca.	Učenik 1. analizira učinke različitih socijalnih utjecaja na ponašanje pojedinca na primjerima iz svakodnevnog života ili u širem društvenom/povijesnom kontekstu 2. objašnjava načine na koje marketinško oglašavanje, masovni mediji ili političke poruke žele utjecati na izbore, stavove ili ponašanje na primjerima iz svakodnevnog života 3. raspravlja o čimbenicima koji pridonose stvaranju otpornosti na marketinški, medijski, politički ili grupni pritisak te primjenjuje rezultate istraživanja u objašnjenju primjera iz svakodnevnog života.	Učenik objašnjava učinke socijalnog utjecaja na ponašanje pojedinca na primjerima iz svakodnevnog života objašnjava utjecaj marketinga, medija, politike na kognitivne procese, emocije i motivaciju, formiranje stavova i ponašanje pojedinca na primjerima iz svakodnevnog života.
--	---	---

Sadržaj za ostvarivanje odgojno-obrazovnih ishoda:

- utjecaj različitih vrsta socijalnog utjecaja (konformizam, efekt promatrača, poslušnost i pokoravanje, uloge i norme) na ponašanje pojedinca ili grupe u svakodnevnom životnom i širem društveno-povijesnom kontekstu
- pozitivan i negativan utjecaj različitih vrsta i oblika poruka preko masovnih medija na formiranje interesa, navika, stavova, ponašanja
- čimbenici koji doprinose prepoznavanju i odupiranju negativnom socijalnom utjecaju na temelju istraživanja, primjera djelovanja ljudi u različitim povijesnim okolnostima ili iz svakodnevnog života
- klasična i suvremena istraživanja koja objašnjavaju socijalni utjecaj
- čimbenici koji doprinose prepoznavanju i stvaranju otpornosti na negativne socijalne utjecaje (istraživanja, primjeri djelovanja ljudi u različitim povijesnim okolnostima ili iz svakodnevnog života).

Preporuke za ostvarivanje odgojno-obrazovnih ishoda:

- različitim aktivnostima (suradničko učenje, iskustveno učenje, rasprava, istraživački rad i sl.) omogućiti sintezu znanja i vještina iz prve dvije domene i njihovu primjenu u objašnjavanju čimbenika koji djeluju na doživljavanje i ponašanje čovjeka u socijalnom okruženju
- osmisliti vježbe kojima učenici mogu iskusiti različite vrste socijalnoga utjecaja
- prikazati video isječak s YouTube kanala s eksperimentom o socijalnom utjecaju (Milgramov, Zimbardov, Aschov, Sherifov eksperiment), učenici diskutiraju o socijalnom utjecaju, ali i o etičkim aspektima eksperimenta
- učenici kreiraju listu troje ljudi koje slušaju i raspravljaju zašto ih slušaju, kako to utječe na njih te identificiraju ključne čimbenike poslušnosti
- slušaju priču o Kitty Genovese do trenutka kada je napadnuta i predviđaju ishod situacije, a nakon što saznaju što se dogodilo iz pozicije susjeda koji gleda s prozora objašnjavaju zašto nisu pomogli
- poticati raspravu o socijalnom utjecaju na temelju znanstvenih činjenica, potkrepljivati kritičko mišljenje, formiranje vlastitih stavova.

Odgojno-obrazovni ishodi za prošireni kurikulum

Domena C – ja i drugi

Odgojno-obrazovni ishodi	razrada ishoda	odgojno-obrazovni ishodi na razini usvojenosti »dobar« na kraju razreda
PS C.1. (prošireni ishod) Učenik raspravlja o različitim čimbenicima koji utječu na odnose pojedinca i drugih.	Učenik 1. objašnjava nastanak sukoba na individualnoj i grupnoj razini 2. raspravlja kako znanje o čimbenicima koji utječu na nastanak sukoba iskoristiti za stvaranje skladnijih međuljudskih odnosa te kako se može zauzimati za suradnju u svojoj okolini 3. raspravlja o emocionalnoj i socijalnoj inteligenciji.	Učenik objašnjava nastanak sukoba na temelju analize istraživanja iz socijalne psihologije objašnjava načine na koje se može razvijati emocionalna i socijalna inteligencija objašnjava važnost usklađene verbalne i neverbalne komunikacije na primjerima, demonstrira preoblikovanje »ti« poruka u »ja« poruke na primjerima iz vlastitog života.
Sadržaj za ostvarivanje odgojno-obrazovnih ishoda: – interakcija bioloških, psiholoških i socijalnih čimbenika koji utječu na nastanak sukoba između pojedinaca i grupa – objašnjenja sukoba na temelju klasičnih i suvremenih istraživanja i primjena rezultata u osobnom životu za stvaranje skladnih odnosa s drugima i sprječavanje sukoba – uloga emocionalne i socijalne inteligencije u nenasilnoj i asertivnoj komunikaciji s drugima.		
Preporuke za ostvarivanje odgojno-obrazovnih ishoda: – diskusija o uzrocima sukoba među ljudima naslova »Zašto su ljudi agresivni?« – učenici u maloj grupi proučavaju istraživanje koja objašnjava nastanak i uzroke sukoba te izrađuju priručnik/plakat o tome kako nesuglasice rješavati mirnim putem – igranje uloga i prikaz različitih miroljubivih ishoda potencijalnog sukoba.		
PS C. 3. (prošireni ishod) Učenik raspravlja o važnosti prosocijalnog ponašanja (ostvaruje se zajedno s C 1 i C 2 ishodima).	Učenik 1. objašnjava prosocijalno ponašanje 2. raspravlja o čimbenicima koji pridonose prosocijalnom ponašanju i njegovoj važnosti za razvoj solidarnosti kao temeljne ljudske vrijednosti 3. navodi (planira) vlastite primjere takva ponašanja prema drugima i drugačijima.	Učenik objašnjava različite motive prosocijalnog ponašanja i njegovu važnost za život u zajednici na primjerima iz svakodnevnog života.
Sadržaj za ostvarivanje odgojno-obrazovnih ishoda: – interakcija bioloških, psiholoških i socijalnih čimbenika koji utječu na prosocijalno ponašanje – empatija kao temelj razumijevanja drugih i skladnih odnosa s drugima – osobna i društvena dobrobit prosocijalnog ponašanja.		
Preporuke za ostvarivanje odgojno-obrazovnih ishoda: – istražiti primjere osoba koje su pomagale/pomažu drugima i napraviti grupne plakate – diskusija o osobnoj odgovornosti prema društvu i važnosti volontiranja – na www.ted.com pogledati neki od govora na temu prosocijalnog ponašanja.		

E. POVEZANOST S DRUGIM PREDMETIMA I MEĐUPREDMETNIM TEMAMA

Znanje o psihičkim procesima i ponašanju omogućava razumijevanje vlastitoga ponašanja i ponašanja drugih u školskoj okolini te ima vrijednost koja se prenosi na sve nastavne predmete jer potiče vještine samoregulacije učenja, emocija, motivacije i ponašanja. Psihologija je prema sadržaju ponajprije povezana s predmetima društveno-humanističkog područja.

Teme o stavovima, stereotipima, predrasudama, socijalnoj percepciji, grupnim utjecajima i manipulacijama važne su za razumijevanje ponašanja pojedinca i raznih društvenih grupa kojima se bave predmeti Sociologija, Etika, Vjeronauk, kao i

za razumijevanje nastajanja sukoba i različitih perspektiva u interpretaciji povijesnih izvora kojima se u makrokonceptu bavi Povijest. Znanje i vještine stečeni u Psihologiji pozitivno se prenose na teme iz Filozofije, posebno u dijelu koji se odnosi na kritičko mišljenje, shvaćanje odnosa između subjektivnih interpretacija i objektivne danosti, raspravljanju i promišljanju o razlozima zbog kojih se oblikuju drugačiji pogledi na iste situacije i različiti svjetonazori. Ti predmeti sinergijski utječu na poticanje razvoja socijalne senzibilnosti, etičnosti, tolerancije i odgovornosti.

Poveznicu s Likovnom umjetnošću i Glazbenom umjetnošću nalazimo u percepciji (perceptivna organizacija i percepcija dubine), emocijama, motivaciji i očuvanju mentalnog zdravlja (psihoterapija crtanjem, modeliranjem, glazbom, pokretom).

U Jezično-komunikacijskome području psihologijska pismenost omogućava jasnije izražavanje mišljenja te kvalitetniju i dublju psihološku interpretaciju književnih djela. Preporučuje se suradnja s profesorima Hrvatskoga jezika u osmišljavanju međupredmetnih projekata.

S prirodnim znanostima psihologija dijeli znanstvenoistraživački smjer, istraživačke metode i promicanje etičnosti u znanosti. Predmet istraživanja psihologije jest čovjek, koji je prirodno i društveno biće, stoga je povezana sa spoznajama iz biologije (biološka podloga ponašanja i doživljavanja) i fizike (u dijelu koji se bavi utjecajem fizikalnih čimbenika na ljudsko ponašanje i doživljavanje).

Međupredmetna tema Zdravlje povezana je sa sadržajima druge domene koji se odnose na stres, očuvanje mentalnog zdravlja i ostvarivanje psihičke dobrobiti. Osobni i socijalni razvoj povezani su sa sadržajima koji se poučavaju u drugoj (Ja) i trećoj domeni (Ja i drugi) jer učenici stječu znanja i vještine za razumijevanje svojeg i tuđega ponašanja i doživljavanja.

Sadržajna su potpora temi Učiti kako učiti, temi o psihologiji kao znanosti (kritičko mišljenje), o pamćenju i učenju (strategije pamćenja, metode učenja, upravljanje učenjem (njegova samoregulacija)) te emocijama i motivaciji (upravljanje emocijama i motivacijom (njihova samoregulacija)).

Građanski odgoj i obrazovanje i Održivi razvoj povezani su sa sadržajima treće domene čiji je cilj razvijati kritičko prosuđivanje raznih socijalnih situacija i društvenih pojava uz istodobni razvoj socijalne osjetljivosti, tolerancije, solidarnosti, društveno odgovornoga ponašanja, a u skladu s tim i razvoj humanističkih i demokratskih vrijednosti.

F. UČENJE I POUČAVANJE PREDMETA

Iskustva učenja

Predmet istraživanja psihologije pripada i svakodnevnom iskustvu ljudi. Adolescenti su posebno zainteresirani za analiziranje i objašnjavanje svojih i tuđih motiva ponašanja, emocija, doživljaja, sličnosti i razlika među ljudima. Upravo taj interes treba iskoristiti za poučavanje psihologijskih koncepata i teorija te omogućiti učeniku da dobije odgovore na pitanja koja ga zanimaju. Nakon što stekne pojedina znanja, vještine i oblikuje stavove, tj. razvije osnovnu psihologijsku pismenost, moći će ih i kasnije primjenjivati u osobnim ili poslovnim prilikama te tako unaprijediti kvalitetu svojega života. Prema potrebi dalje će nadograđivati psihologijsku pismenost u različitim formalnim, neformalnim ili informalnim situacijama učenja. Dobro je da nastavnici planiraju aktivnosti koje se zasnivaju na projektima i istraživanju kako bi se poticala kreativnost svakog učenika i njegovao vlastiti interes. Raznovrsnim aktivnostima izbjegavaju se dosada i zamor. Što su satovi kreativniji, učenici će biti zainteresiraniji te će vrijeme provedeno u učionici biti produktivnije. Dobro isplanirana uporaba tehnologije povećava uključenost i zadovoljstvo učenika i stvara pozitivne stavove prema učenju.

Aktivnosti tijekom odgojno-obrazovnoga procesa trebaju poticati kritičko mišljenje, rasprave utemeljene na znanstvenim činjenicama te fleksibilnost mišljenja. Stoga se nastavnicima preporučuje da u svakoj domeni učenike upoznaju s poznatim i relevantnim psihologijskim istraživanjima i njihovim autorima.

Od nastavnika se očekuje poticanje rasprave među učenicima o njihovim različitim kognitivnim i emocionalnim procesima, teorijama ličnosti i razvoju identiteta u adolescenciji te efektima utjecaja okoline na razvoj pojma o sebi i samopoštovanja. Raspravama o prepoznavanju situacija stresa i frustracije te djelotvorna načina nošenja s njima stječe se uvid u učinkovitije očuvanje mentalnog zdravlja i ostvarenje veće psihološke dobrobiti.

Za učenike s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama (učenici s teškoćama i daroviti učenici) učitelji planiraju kurikulum usmjeren na učenika. Osobitosti/teškoće učenika zahtijevaju njima sukladne individualizirane/diferencirane postupke, ciljeve učenja, razinu ostvarenosti odgojno-obrazovnog ishoda, opseg i dubinu sadržaja učenja te strategije i aktivnosti poučavanja kojima se žele ostvariti postavljeni ishodi, kao i načini vrednovanja ostvarenih postignuća.

Provedbom različitih aktivnosti omogućava se sinteza znanja i vještina iz prvih dviju domena te njihova primjena u objašnjavanju različitih čimbenika koji djeluju na doživljavanje i ponašanje čovjeka u socijalnoj okolini.

Uloga nastavnika

Zbog satnice predmeta Psihologija (35 ili 70 sati) nastavnici su pred izazovom kako ga poučavati, odnosno kako postići dobar omjer između širine i dubine sadržaja, a da uz to budu zanimljivi i da ih učenik može povezati s osobnim iskustvom. Pritom je važno da učenik razumije znanstveno-empirijsku usmjerenost psihologije i da elemente takva pristupa primjenjuje na svakodnevne životne situacije.

Kako bi se učenik pripremio za aktivno i kvalitetno sudjelovanje u društvu i razvijao svoju kompetenciju psihologijske pismenosti, uloga je nastavnika olakšati mu stjecanje određenih znanja, vještina i stavova te ga poduprijeti u preuzimanju odgovornosti za samostalno učenje i postignuće. Važno je poticati aktivno učenje jer učenik tada uči s razumijevanjem, a

učenje shvaća kao transformaciju znanja i može ga primijeniti u različitim situacijama. Pritom nastavnik mora iskazivati entuzijazam za poučavanje i od učenika imati visoka, ali realna očekivanja. Pri izboru aktivnosti potrebno je biti usmjeren na učenikove snage, omogućiti mu da ih prilagodi svojim interesima i potrebama, poveže sa svojim iskustvom i primjenjuje u različitim novim situacijama. Svi učenici moraju imati podjednaku mogućnost sudjelovanja u aktivnostima, priliku za provjeru razumijevanja, učenje iz pogrešaka i doživljaj uspjeha. Nastavnik prati pokazatelje uspješnosti učenja i uspoređuje učinkovitost pojedinih metoda poučavanja. U poticajnom i ugodnom radnom ozračju u kojem zajedno dogovaraju pravila rada, učitelj i učenici grade odnos ravnopravna dostojanstva. U cijelom odgojno-obrazovnom procesu izrazito je važno poticati suradnju, poštovanje, rasprave na temelju argumenata, empatiju i potkrepljivati stavove koji promiču općeljudske vrijednosti.

Od nastavnika se očekuje izbor različitih metoda rada koje su prilagođene odgojno-obrazovnim ishodima i aktivnostima, a potiču aktivno učenje. Učenici moraju imati priliku istraživati, razmjenjivati i primjenjivati informacije, izraziti vlastito mišljenje, raditi u timu. Različite vrste suradničkog učenja (rad u paru, igranje uloga, rješavanje problemskih zadataka...) omogućavaju učenicima da timski rade i pronalaze najbolja rješenja i razumiju smisao sadržaja koji uče, a nastavnik ih pri tome usmjerava. Učenici lakše otkrivaju, spoznaju i razumiju složene pojmove ako međusobno razgovaraju o njima, motiviraniji su za rad i postižu bolji uspjeh. Tako se potiče misaono procesiranje, bolje razumijevanje i razvija kritičko mišljenje.

Grupiranje učenika

Rad u timu omogućava učenicima da se okušaju u različitim ulogama i preuzmu ih, postavljaju zajedničke ciljeve, suradnjom postignu cilj, uče od vršnjaka, uvježbavaju komunikacijske vještine. Izbor suradnika može se prepustiti učenicima, no katkad je dobro podijeliti ih nasumično u grupe kako bi iskusili timski rad s različitim osobama ili oblikovati grupe prema specifičnim obilježjima učenika kako bi imali najviše koristi od zajedničkog rada.

Nastavnik procjenjuje svaki razredni odjel i odabire metode za koje smatra da će učenicima najbolje pomoći u ostvarivanju zadanih ishoda. Primjerice, učenici u nekim razredima skloniji su timskom i istraživačkom radu, vole učiti u pokretu, stoga su za njih prikladan rad u grupi, projekti koji se temelje na suradničkom učenju i izvanučioničkom učenju i poučavanju. Neki preferiraju digitalne medije i vizualne podražaje pa se za njih preporučuju različiti oblici prezentacija, slikovnih prikaza i video isječaka. Potrebno je, ovisno o specifičnostima učenika, izmjenjivati metode i oblike rada te aktivnosti.

Materijali i izvori

Osim klasičnih materijala za učenje i poučavanje koje nastavnik priprema i dijeli učenicima na satu preporučuju se digitalni sadržaji koji se upotrebljavaju na računalu ili sličnom uređaju. To mogu biti prezentacije, interaktivni multimedijски plakati, digitalni stripovi, mrežni priručnici, interaktivne animacije, online on-line provjere znanja.

Upotrebom informacijsko-komunikacijskih tehnologija i različitih alata olakšava se suradničko učenje i pridonosi raznovrsnosti i obogaćivanju rada u obrnutim učionicama. Tako se omogućava interaktivan proces učenja između nastavnika i učenika. Mnogo je besplatnih aplikacija za prezentiranje i međunarodnih repozitorija digitalnoga sadržaja iz psihologije kojima se nastavnici mogu slobodno koristiti, prilagoditi ih i dijeliti.

Okružje učenja

Psihologija se uči i poučava najčešće u učionici, koja se prostornom organizacijom i uređenjem može prilagoditi potrebama planiranoga sadržaja i aktivnosti. U njoj se odgojno-obrazovni proces može izvoditi s pomoću IKT-a (prezentacije, multimedijски CD-ROM, mrežna sjedišta, interaktivni plakati, on-line kvizovi, e-pošta, forum, blog, wiki, e-portfelji, alati weba 2.0 ti, webinar...) koji obogaćuje te olakšava učenje i poučavanje.

Može se upotrebljavati i virtualna učionica, tzv. obrnuta učionica, koja se zasniva na primjeni IKT-a za izradu i dijeljenje materijala. Pritom se novi sadržaj ne obrađuje u učionici, nego kod kuće, a sat se iskorištava za uvježbavanje, raspravljanje, istraživanje i slično. Učenjem kod kuće potiče se samostalnost učenika, a aktivnostima i suradničkim učenjem na satu bolje se usvajaju sadržaji.

Prikladan je i bilo koji oblik posjeta ili izvanučioničkih aktivnosti koji su u funkciji ostvarivanja odgojno-obrazovnih ciljeva i zadata predmeta. Neposrednim iskustvenim učenjem, istraživanjem, osmišljavanjem i provedbom projekata u stvarnoj životnoj okolini učenici brže i lakše stječu znanje, svladavaju vještine i oblikuju stavove.

Određeno vrijeme

Za ostvarivanje odgojno-obrazovnih ishoda preporuča se najmanje 75 posto sati, a od toga za prvu domenu do 15 posto sati, za drugu domenu do 35 posto te za treću domenu do 25 posto. Za ostale aktivnosti (usustavljivanje naučenoga, provjere znanja i vještina, analize pisanih provjera i zaključivanje ocjena) preostaje oko 25 posto sati. Nastavnici mogu odstupati od predložene sheme i više naglasiti sadržaje i aktivnosti koji su, prema njihovu iskustvu, važniji ili potrebniiji učenicima.

Sadržaji u kurikulumu razvrstani su u tri povezane domene koje logično slijede jedna drugu, nadograđuju se i dopunjavaju. Učitelji su slobodni prema vlastitom nahođenju isprepletati sadržaje domena i/ili obrađivati ih drugačijim redoslijedom. Unutar pojedinih domena imaju slobodu više naglasiti teme koje smatraju važnima s obzirom na potrebe učenika svoje škole, zajednice ili aktualne događaje koji mogu korjenito utjecati na život učenika odnosno zajednice.

G. VREDNOVANJE USVOJENOSTI ODGOJNO-OBRAZOVNIH ISHODA

Tri su osnovna pristupa u vrednovanju:

vrednovanje za učenje – podrazumijeva praćenje učenja i poučavanja dok taj proces traje. Učenik prati vlastiti napredak i procjenjuje uspjeh, što iskorištava za poboljšanje procesa učenja (prema potrebi mijenja učenje, npr. primjenjuje druge strategije učenja, oslanja se na druge izvore informacija). Nastavnicima to vrednovanje koristi u razumijevanju početnih znanja, vještina i stavova učenika, prepoznavanju nedostataka koje učenici imaju u učenju, ali i u postavljanju ciljeva i osmišljavanju planova budućega poučavanja

vrednovanje kao učenje – učenici se potiču na samorefleksiju/samoanalizu (razvoj i promatranje postizanja vlastitih ciljeva učenja) i samovrednovanje vlastitog učenja

vrednovanje naučenoga – sumativna procjena razine usvojenosti odgojno-obrazovnih ishoda na kraju pojedinog obrazovnog razdoblja.

Vrednovanje za učenje i vrednovanje kao učenje (vrednovanje usmjereno prema učenju)

U predmetu Psihologija učitelji se koriste metodama i tehnikama vrednovanja za učenje (i s njim povezano vrednovanje kao učenje) kako bi unaprijedili kvalitetu poučavanja i poduprli vještine upravljanja vlastitim učenjem koje će učenici moći uspješno primijeniti u cjeloživotnom učenju. Razvoj vještina planiranja, samoregulacije i samovrednovanja učenja poboljšava kvalitetu učenja i izgrađuje intrinzičnu motivaciju za postignuće.

Moguće metode i tehnike u sklopu vrednovanja kao učenja i za učenje:

samovrednovanje – učenik je aktivno uključen u promatranje, nadgledanje i reguliranje vlastitog procesa učenja te oblikovanje povratne informacije o tijeku i napretku u tom procesu. Može uključivati vođenje zabilježki, procjene svojega znanja pri usmenim i pisanim provjerama, procjene svojega znanja tijekom učenja itd.

vršnjačko vrednovanje – učenik je aktivno uključen u vrednovanje učenja svojih vršnjaka te im pomaže u promatranju, nadgledanju i reguliranju procesa učenja kroz vršnjačku povratnu informaciju

različite kombinacije samovrednovanja, vršnjačkog vrednovanja i nastavničkog vrednovanja – npr. nakon vlastitih komentara mogu slijediti komentari ostalih učenika ili nastavnika

test predznanja na početku sata koji učenik korigira na kraju sata – učenici su aktivno uključeni u svoj proces učenja, a nastavnik dobiva pravodobnu informaciju o uspješnosti poučavanja pojedinoga sadržaja

ciljana pitanja tijekom odgojno-obrazovnoga procesa za provjeru razumijevanja sadržaja

konzultacije s učenicima mogu biti vrlo korisne za nastavnike koji imaju jednosatne predmete, kao što je Psihologija, te ne mogu dobro procijeniti mogućnosti učenika, navike učenja, motivaciju i slično. U individualnim razgovorima nastavnik može poticati učenike na samorefleksiju/samoanalizu procesa učenja te, prema potrebi, na pronalaženje i primjenu djelotvornih strategija učenja. Konzultacije se mogu

provoditi i u malim grupama u kojima učenici mogu međusobno razmjenjivati informacije o problemima na koje nailaze tijekom učenja (postavljanje ciljeva i planiranje, praćenje procesa i rezultata učenja, metode učenja i slično)

praćenje procesa učenja kroz povremeni pregled učeničkih bilježaka

provjera domaćih zadaća – koristi se za procjenu odgovornosti učenika (redovitost), kao povratna informacija o razumijevanju sadržaja te primjeni sadržaja u novim situacijama

rasprave u grupi – npr. rasprava o etičkim pitanjima u istraživanjima, utjecaj uvjerenja na percepciju, pamćenje, rasuđivanje; kako razvijati samopoštovanje i slično

kratki prikazi nekih manjih sadržaja (zanimljivih učeniku) kojima se razvijaju prezentacijske vještine, kreativnost i inovativnost.

Metode i tehnike u sklopu navedenih formativnih vrednovanja mogu biti veoma različite i nisu zadane ovim kurikulumom. Od nastavnika se očekuje kreativnost u pronalaženju i osmišljavanju najboljih metoda i tehnika koje odražavaju načela vrednovanja za učenje i kao učenje, a koje se mogu uklopiti u svakodnevno poučavanje. Tako se osiguravaju uvjeti za učenikovo postizanje uspjeha radi jačanja njegove djelotvornosti.

Vrednovanje naučenoga

Vrednovanje naučenoga sastavni je element ukupnog procesa vrednovanja učenika usmjerenog na unapređivanje učenja te razvoj i napredovanje učenika. Zbog toga i sumativni pristup vrednovanja planiramo i provodimo periodično tijekom odgojno-obrazovnog procesa (npr. nakon sadržajne cjeline). Primjenjuje se radi provjere ostvarivanja planiranih odgojno-obrazovnih ishoda prema jasno definiranim elementima vrednovanja. Važno je naglasiti važnost poticanja dubinskog i trajnog učenja te primjenu znanja i vještina u novim situacijama. Prema razinama ishoda jasno se mogu procijeniti usvojenost temeljnoga činjeničnog znanja, razina konceptualnoga, proceduralnog i metakognitivnog razumijevanja, primjena, analiza, vrednovanje i kreiranje. Usvojenost razine odgojno-obrazovnih ishoda mjeri se različitim metodama i tehnikama, a iskazuje se brojačano, dvama elementima vrednovanja.

Elementi vrednovanja

1. usvojenost znanja i vještina (vrste znanja i kognitivnih procesa definirane su ishodima u ovome kurikulumu) usmeni odgovori (usmeno ispitivanje ili usmeni odgovori tijekom odgojno-obrazovnoga procesa)

pisane provjere znanja i vještina (pitanja ispituju različite dimenzije znanja i potiču različite kognitivne procese).

2. izvedba na praktičnim zadacima

istraživački rad (projektno istraživanje pojedinih tema unutar zadanih okvira, samostalno ili u grupi) kojim se jasno može vrednovati razina usvojenosti ishoda i poticati razvoj istraživačkih vještina

prezentacije (uporaba stečenih znanja i vještina u prikazivanju različitih sadržaja, npr. kritički osvrt na istraživanje u psihologiji i primjena rezultata u svakodnevnom životu, predstavljanje istraživanja, primjena spoznaja iz socijalne psihologije na vršnjačke grupe, prezentacija novih sadržaja unutar domene i sl.). Vrednuje se usvojenost ishoda, kvaliteta prezentacije, vještina izdvajanja bitnog od nebitnoga, originalnost, jasnoća i slično

eseji, analize i primjene psihologijskih koncepata u novim situacijama u kojima se iskazuje stupanj usvojenosti ishoda, ali i originalnost i kreativnost

mentalne mape kojima se može prikazati cjelovit odgojno-obrazovni ishod, a istodobno iskazati razina činjeničnog znanja, konceptualnog razumijevanja i kreacije te metakognitivnog razumijevanja.

Nastavnici mogu osmisliti i kreirati druge metode vrednovanja razine usvojenosti odgojno-obrazovnih ishoda unutar ovog elementa vrednovanja koje se mogu uklopiti u odgojno-obrazovni proces, a s pomoću kojih učenici mogu razvijati vlastite potencijale i ostvarivati obrazovne težnje. Važno je naglasiti da se mjeri usvojenost odgojno-obrazovnog ishoda.

U sklopu 35 ili 70 sati odgojno-obrazovnoga procesa učitelj autonomno odlučuje o količini sumativno vrednovanih uradaka u svakom elementu vrednovanja.

U sva tri pristupa vrednovanju učenik mora dobiti jasnu i konstruktivnu povratnu informaciju kako bi planirao daljnje učenje.

Zaključna ocjena

Zaključna ocjena formira se na temelju svih informacija koje je nastavnik prikupio o učeniku tijekom odgojno-obrazovnoga procesa (različitim metodama vrednovanja naučenoga, ali i vrednovanja za učenje i kao učenje). Polazni orijentir može biti zbirna ocjena koja proizlazi iz različito ponderiranih elemenata sumativnoga vrednovanja. Predlaže se ponder 0,7 za element »usvojenost znanja, vještina« i 0,3 za element »izvedba na praktičnim zadacima«. Međutim, zaključna ocjena treba zrcaliti ono što je učenik pretežno pokazao u vrednovanju, poštujući njegovo napredovanje tijekom vremena. Nastavnici se u procjenjivanju koriste prikupljenim bilješkama o učeniku u sva tri pristupa vrednovanja. U zaključnu ocjenu ne ulaze sudjelovanje i zalaganje tijekom odgojno-obrazovnoga procesa, ulaganje truda, urednost bilježnica i slično. Za aspekte učenja koji nisu obuhvaćeni zaključnom ocjenom, a odnose se na elemente generičkih kompetencija (odgovornost, samostalnost i samoinicijativnost, komunikacija i suradnja), nastavnik daje sumativnu procjenu na ljestvici od tri stupnja (potrebna podrška, dobro, izvrsno), koja se posebno iskazuje u svjedodžbi.